

Eliška Hlávková
Poezie Jaroslava Kvapila 80. a 90. let 19. století

Posudek oponenta bakalářské práce

Poezii Jaroslava Kvapila se dosud nedostalo souhrnné reflexe, bakalářskou práci Elišky Hlávkové proto hodnotím jako cenný pokus zaplnit prázdné místo české literární historie. Jedná se sice o práci koncipovanou velmi tradičně (autorka postupuje chronologicky sbírkou za sbírkou), ale tento přístup lze právě vzhledem k dosavadnímu opomíjení Kvapilova básnického díla považovat za legitimní a pro poznání proměn jeho poetiky výhodný. Více pozornosti však mělo být věnováno vysvětlení, proč autorka postupovala podle roku vydání sbírek (*Padající hvězdy*, 1889, *Básníkův deník*, 1890, *Relikvie*, 1890, ...) a ne podle pravděpodobné doby vzniku většiny z nich, kterou respektuje autorovo souborné „definitivní vydání“ *Básní Jaroslava Kvapila z roku 1907 (Relikvie, 1886–1888, Básníkův deník, 1888–1891, Padající hvězdy, 1888–1889, ...)*. Eliminace Kvapilovy pozdní tvorby je rovněž vysvětlena pouze in margine. Práce nicméně nabízí rozsahem i zpracováním uměřený biografický úvod, poskytující i přehledný obraz spisovatelovy působnosti v jiných sférách literatury a kultury. Promyšlená a spolehlivá je také kontextově zaměřená kapitola následující. Zvláště oceňuji podkapitulu kriticky se vyrovnávající s pojmem predekadence (stejně problematickým pojmům parnasismus nebo novoromantismus se takové pozornosti nedostalo; i to je ale pochopitelné vzhledem ke skutečnosti, že Kvapil bývá primárně spojován právě s predekadencí).

Problematictější je ústřední část práce, charakteristika jednotlivých sbírek. Autorka nejčastěji jen poctivě a pečlivě, ale s únavnou popisností vypočítává dílčí motivy, aniž by se pokusila vysvětlit jejich význam v celku básně či sbírky – např.: „Výrazným motivem sbírky je samotné ticho“ (54); proč je tak nápadné a jaké významy nese, se ale objasnit nepokusí. Podobně, bez zřetele k sémantickému potenciálu tvaru a básnického rytmu, jen konstatuje formát či metrické schéma řady básní. A rovněž (samy o sobě užitečné) kapitoly o kritické reflexi jednotlivých sbírek nejsou nijak vztaženy k dobovým souvislostem, k probíhajícím polemikám či k postojům jednotlivých autorů. Často tak jde jen o náhodný výčet hodnotících přívlastků, v němž lze jen obtížně hledat logickou souvislost.

Pokud se už autorka o samostatný výklad či interpretaci pokusí, často uváže v nedořečenostech nebo přímo protimluvech:

- „Básník se zcela obrací do svého nitra, ke svým opravdovým citům, ke kořenům, což se projevuje i propojením s přírodou“ (55);
- „snění [...] je povětšinou marné a nevyplněné“, ale „prostřednictvím snů básník svůj pohled na svět idealizuje“ (25, v téměř odstavci);
- „důležitým aspektem sbírky je tělesnost ženy“ (21), ale ta je v ní přitom „více zázrakem, který v sobě nese rysy božskosti, než tělesnou ženou“ (20);
- květiny představují „dominující dekorativní prvek“, ale pak, aniž by vzala v úvahu, že dekoraci charakterizuje právě významová vyprázdněnost, autorka dlouze rozebírá, co jednotlivé květy „symbolizují“, atp.

Právě k charakteristice květinových motivů by autorce lépe posloužila např. Jirátova studie *Květinové torzo* než práce Macurova, vztahující se k jinému modelu literatury. A pokud jde o paralelnost motivu ženských ňader u Kvapila a Vrchlického, k níž se autorka několikrát vrací,

neměla opominout Pynsentovu studii *Pokus o ňadra* (1999) nebo monografii Hugona Wunsche *Jaroslav Vrchlický jako básník milostný* (1894). Ilustrovat Kvapilův popis „vůně ženských ňader“ příkladem verše „já cítil květ, jak na ňadrech jí voní“ (30) je samozřejmě zavádějící, obecně však lze autorkou uváděné příklady považovat za příléhavé. Méně zdařilé jsou dílčí pokusy interpretační (avizovanou paralelu mezi „bohem“ a „ženou“ v básních *Padající hvězdy* a *Paprsky měsíce*, 20, opravdu nenalézám).

Úroveň práce také snižují četné vágní floskule typu „obrazy dusného erotismu“, „fantasmata choré duše“, „tesklivé nádechy únavy“, „hymnický líčené okouzlení“, které „se vyznačuje měkkými tóny, v jistých momentech jemnými náznaky melancholie“ apod. Ty vzbuzují dojem parafráze, v některých případech přímo textové přejímky (např. když v nedávno vydané studii čteme „umělé květiny vyrůstající z živých těl jsou prvními výhonky fantazijních krajín duše 90. let“ a u autorky „porůstání květin [...] živými těly představuje první z náznaků fantasmagorického vidění duševní krajiny typického pro 90. léta.“

Jiné formulace, především redundantní a nenormativní vazby prozrazují autorčinu formulační nezkušenost, např. spojení „dokladů o Kvapilově dovednosti formální dokonalosti“, „vnímat [Kvapila] jako dekadentního básníka životního pocitu“, „naturalistická tendence determinující roli prostředí“, ale i „barevnost [květin se] projevuje bělobou“ atd.

K ostatním záležitostem už jen výčtově:

- doporučuji přesněji rozlišovat mezi „lyrickým subjektem“, „Kvapilem“ a „básníkem“ (např. 35)
- v básni *Nad Andersenem* nejde o aluzi (36), dvojí čtení Andersenovy knihy je tu přímo tématem
- lze skutečně považovat Vrchlického *Vittorii Colonna* za jednu z jeho „nejpůsobivějších reflexivních sbírek“?
- obrací se Kvapil v básni *Na pomník J. J. Kolára* skutečně „ke svým současníkům“?
- do jaké míry představa, že „žena je bohyně s posvátným tělem“ skutečně odpovídá „parnasistnímu vidění světa“?
- způsob odkazování a zápis titulů a citací nejsou zcela sjednocené.

Přes relativně obsáhlý výčet nedostatků a nepřesností (který je povinností oponenta) chci práci hodnotit pozitivně. Vyzdvihnout chci např. funkční využití archivního materiálu a Kvapilových vzpomínek. Oceňuji, že se autorka pustila do náročného, dosud vlastně nezpracovaného tématu a že se jí podařilo zachovat nadhled a nalézt vhodný sjednocující formální rámec. Nikdy také nepolevila v pečlivosti a důkladnosti svých popisů. Její práce tak může být pro budoucí badatele užitečná nejen svými dílčími podněty, ale i jako poukaz na básníkovu cestu ze zaklínění mezi epigonským vztahem k Vrchlickému a podněty moderní symbolistní poezie směrem k osobnějším, třeba ne efektním, ale oproštěnému a intimnímu lyrickému výrazu. Práci proto **doporučuji k obhajobě** a navrhuji hodnocení **velmi dobře**.